

İlgili Kanun / Madde
Anayasa/51
4688 S.KGSK/20,37

T.C.
YARGITAY
Hukuk Genel Kurulu

Esas No. 2005/9-320
Karar No. 2005/355
Tarihi: 25.05.2005

- TÜRKÇE EĞİTİM ALMANIN YURTTAŞLAR AÇISINDAN HAK VE GÖREV OLMASI
- ANA DİLDE EĞİTİM HAKKI DEMENİN SAYISI BELİRSİZ ANA DİLİN KAMUSAL YAŞAMA ÇIKMASI
- ÜLUSAL BÜTÜNLÜKLE BAĞDAŞMAMA
- SENDİKANIN ANAYASANIN ÇİZDİĞİ SINIRLAR İÇERİSİNDE FAALİYET GÖSTERMEK ZORUNDA OLMASI
- ÜNİTER YAPININ KORUNMASI

ÖZETİ: Türkçe eğitim almak, ülkenin kamusal alanlarına, aldığı bu eğitim ve öğretim doğrultusunda katılacak yurttaşlar için bir hak, Türk dilinde eğitim ve öğretim yaptırmakta, yurttaşlarını hiçbir ayırım gözetmeksizin yurttaşlık statüsüyle kendisine bağlamış Türkiye Cumhuriyetinin, yurttaşlarına sunduğu bir hizmet, bir görevdir. Ana dilde öğrenimin hayata geçmesi demek, bir devlette sayısı belirsiz ana dilin kamusal alanda boy göstererek bireyler aracılığıyla kamusal alana taşınması demek olacaktır ki, bu da yukarıda da belirtildiği üzere ulusal bütünlüğünü, ülkesi ve milletiyle bölünmezliğe ve diline bağlayan Cumhuriyetin üniter yapısı ile bağdaşmaz.

Bu amacı, yukarıda belirtilen, Anayasanın 51, 4688 sayılı Kanununun 3/f, 7/b ve 20.maddeleri ile bağdaştırmak mümkün değildir. Çünkü bir sendika, Anayasanın kamu görevlileri sendikası için öngörüp

çizdiği sınırlar çerçevesinde faaliyette bulunmak zorundadır ve faaliyette bulunurken de, Anayasanın öngördüğü ve buna dayalı olarak çıkartılan Kanunun da belirlediği ilkelere kesinlikle uyması gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, daha önce belirtilen tek yapılı (üniter) devlet anlayışına uygun olarak Anayasanın 3 ve 42. maddelerinde ifadesini bulan, ülke sınırları içerisinde eğitim ve öğretim alanında anadil birliğinin sürdürülmesi yönündeki ulusal istencini işlevsiz kılmaya yönelik bir sendikal amacın, üyelerinin çalışma hayatına yönelik olumlu bir katkıyı ifade edemeyeceği ve yürürlükte bulunan Anayasal ve yasal sisteme aykırı olduğu belirgindir.

Bu nedenle tüzükte yer verilen Anayasa ve ilgili yasaya uyarlılık göstermeyen amaç bendinde belirtilen değişikliğin yapılmasının, ifade ve örgütlenme özgürlüğü alanında demokratik bir eksiklik yaratmayacağı açıktır. Bu açıdan sendika hakkı bu sınırlı nedenle kısıtlanabilir ve sınırlamanın demokratik toplum düzeni için zorunlu bir önlem niteliği taşıdığı kabulü gerekir. Bu bakımdan davalı Sendikanın anadilde öğrenim savunmasının Anayasa'nın 90/son maddesi ile İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 10 ve 11. maddesine dayandırılması da olanaksızdır.

DAVA: Taraflar arasındaki "sendikanın kapatılması" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; Ankara 2. İş Mahkemesince davanın reddine dair verilen 15.9.2004 gün ve 2004/833-752 sayılı kararın incelenmesi davacı tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay 9.Hukuk Dairesinin 3.11.2004 gün ve 2004/28345-24792 sayılı ilamı ile,

(... Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 10.6.2004 tarihli davanamesinde özetle, davalı sendika tüzüğünün "sendikanın amaçları" başlığını taşıyan 2. madde (b) bendinde "...bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur." Sözcüklerinin Türkiye Cumhuriyeti Anayasanın 3. maddesinde yer alan "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçedir." ve yine 42. maddesinin 6. paragrafında yer alan "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez." Kurallarına ve Yabancı Dil eğitimi ve öğretimi, Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğretilmesi Hakkındaki Kanunun 2. maddesinin (a) fıkrasında eğitim ve öğretim

Yargıtay Kararları

kurumlarında Türk vatandaşlarına Türkçe'den başka hiçbir dil ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez şeklindeki düzenlemelere açıkça aykırı olduğunu, Ankara Valiliğinin ihtarına rağmen belirtilen sözcüklerin tüzükten çıkarılmadığını, davalı Sendikanın bu şekilde 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 20. maddesinde yer alan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz şeklindeki düzenlemeye aykırı olduğundan anılan yasanın 37. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi talep edilmiştir.

Mahkeme; tüzükte ki hükmün Türkiye Cumhuriyeti Devletinin toprak bütünlüğü, ulusun birliği ve devletin teklifi esaslarına karşı bir tehlike oluşturmadığı gibi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. ve 11. maddelerine de aykırı olmadığı gerekçesi ile davayı reddetmiştir.

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 37. maddesinde, "Anayasada belirtilen Cumhuriyetin Niteliklerine ve Demokratik Esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon, merkezlerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahalli mahkeme kararı ile kapatılır..." denilmektedir.

Mahkemece 4688 sayılı Kanunun 6. maddesi uyarınca tüzüğünde değişiklik yapması için 13.7.2004 tarihli duruşmada davalı sendikaya 60 günlük süre vermiştir. Esasen mahkeme davalı sendikanın tüzüğünde kanuna aykırılık bulunup bulunmadığını açılan dava üzerine hemen değerlendirip, buna göre süre verilip verilmeyeceğini kararlaştırmak zorundadır. Tüzüğü değerlendiren mahkeme yasalara aykırı olduğunu tespit ederek ilgili sendikaya düzeltme yapması yönünde süre vermiş olup, tüzüğün kanunlara uygun hale getirilmemesinin yaptırımını sendikanın kapatılması olduğu halde sendika vekilinin tüzükte değişiklik yapılmayacağı yolundaki beyanına rağmen davanın reddine karar verilmiştir.

Mahkemenin gerekçeli kararında; "... verilen sürede tüzük düzeltilmez ise işin esasına girilmesi; düzeltilme halinde ise verilen mehile ve ihtarla uyulduğu için karar verilmesine yer olmadığı..." şeklinde hüküm kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Mahkeme verdiği ihtarla tüzükteki düzenlemenin yasaya aykırılığını baştan itibaren kabul etmiş ve kendisini bağlamıştır. Gerçekten 4688 sayılı Yasanın 6. maddesi hakime taktir hakkı da vermemektedir. Mahkeme yapacağı incelemede kanuna aykırılık olup olmadığını belirleyip, tarafları da dinleyip düzenleme yapılması yönünde karar verdiğine göre, düzeltme yapılmaması üzerine yeniden esas girip inceleme yapamaz. Anılan yasa hükmü emredici niteliktedir. Mahkeme bu durumda sadece sendikanın kapatılmasına karar verebilir.

Ancak, mahkeme verilen süreye rağmen düzeltilmeyen sendika tüzüğünün 2. maddesinin (b) bendi hükmünün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10 ve 11. maddelerine aykırı olmadığı gerekçesi ile davayı reddetmiştir.

Yargıtay Kararları

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. maddesi ifade özgürlüğü ile ilgili olup herkesin görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahip olduğu belirtilmekle beraber, bu özgürlüğün ulusal güvenlik, toprak bütünlüğü veya kamu düzeninin sağlanması amacıyla yasayla sınırlandırılabilirliği belirtilmektedir. Aynı sözleşmenin 11. maddesi ise dernek kurma ve toplantı özgürlüğüyle ilgili olup, herkesin sendika kurabileceği ve sendikalara katılabileceği belirtilmekle beraber bu hakkın da bazı hallerde sınırlandırılabilirliği kabul edilmiştir. Bu nedenle sendika kurma hakkının da ulusal güvenlik, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması için sınırlandırılabilirliği benimsenmiştir.

Sendikalar tüzüklerinin ilgili makama verilmesi ile tüzel kişilik kazanır. Sendika tüzüğü sendikanın amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdüreceği çalışma konuları ile çalışma usullerini kapsar. Bu doğrultuda 4688 sayılı Yasanın 3/f maddesinde sendikanın tanımı “Sendika: Kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşları” şeklinde yapılmıştır. Anılan yasanın 7/b. maddesinde sendika tüzüklerinde sendikaların amacının yer alacağı düzenlenmiştir. Davalı sendika tüzüğünde amaçlar belirtilirken 4688 sayılı Yasanın 3/f maddesinde açıklanan amaçları aşar şekilde “bireylerin ana dillerinde öğretim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur” düzenlemesine yer vermiş, yukarıda açıklandığı gibi. Valiliğin ve Mahkemenin verdiği süreler içerisinde de tüzüğünden bu ifadeleri çıkarmamıştır.

4688 sayılı yasanın 20. maddesinde sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişini Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine aykırı olamayacağı, 2925 sayılı Yasanın 4771 sayılı Yasa ile değişik 2. maddesinde de eğitim ve öğretim kurumlarının Türk vatandaşlarına Türkçeden başka hiçbir dil ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının değiştirilmesi dahi teklif edilemeyecek 3. maddesinde Türkiye Devletinin ana dili Türkçe olduğu belirtildiği gibi, eğitim ve öğretim hakkı ve ödevi başlıklı 42. maddesinin 6. fıkrasında “Türkçeden başka hiçbir dil eğitim ve öğretim kurumlarında Türk Vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez.”, 66. maddesinde “Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.” düzenlemelerine yer verilmiştir.

Yasaların ve Anayasanın açıklanan bu hükümleri ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması amacıyla demokratik bir toplumda zorunlu bir tedbir olarak ülke bütünlüğüne karşı eylemleri önlemek için düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 10 ve 11. maddeleri ile uyumlu bulunmaktadır. Anayasanın ve yasaların yukarıdaki hükümlerine aykırı olan sendika tüzüğündeki düzenlemenin Valilikçe ve Mahkemece yapılan ihtarlara ve verilen süreye rağmen davalı sendika tarafından düzeltilmemesi, sendikanın bir faaliyetidir. Ayrıca, üyelerinin ortak ekonomik ve sosyal menfaatlerini korumaktan başka bir amacı olmayacak sendikanın

Yargıtay Kararları

tüzüğündeki bu düzenlemenin kelime değişimi yapılmak suretiyle de olsa ısrarla devam ettirilmesi dikkat çekici olup, gerçek amaç dışına çıktığını göstermektedir.

Bu nedenle davalı sendikanın tüzüğünün “Sendikanın Amaçları” başlıklı 2. maddesinin (b) bendinde “Toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükler doğrultusunda demokratik, lâik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini, bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur.” şeklindeki düzenlemeden “...bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur.” sözcüklerinin Anayasanın 3, 42/6, Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 20. maddesi hükümlerine aykırı olduğundan 4688 sayılı Yasanın 37. maddesi uyarınca mahkemece davalı sendikanın kapatılmasına karar vermek gerekirken yazılı şekilde davanın reddi hatalıdır...)

Gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekle, yeniden yapılan yargılama sonunda, mahkemece önceki kararda direnilmiştir

TEMYİZ EDEN: Davacı (K.H.)

HUKUK GENEL KURULU KARARI

Hukuk Genel Kurulunca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

A-DAVACININ İSTEMİNİN ÖZETİ:

Davacı, Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası (Eğitim-Sen) Genel Merkez Yönetim Kurulu üyeleri haklarında açılan davada; Sendika Tüzüğü'nün, “Sendikanın Amaçları” başlığını taşıyan 2. maddesinin (b) bendinde; “toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda demokratik, laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini, bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur” ifadelerinde geçen (kendi ana dilinde) ibaresi Anayasanın 3. ve 42 maddelerine uygun düşmediğinden, bu ibarenin madde metninden çıkartılması için Ankara Valiliğinin, anılan Sendikaya yazdığı yazıya rağmen, sendikanın anılan maddede herhangi bir değişiklik yapmadığı, Tüzükte geçen ifadenin Türkiye Cumhuriyet Anayasasının 3. maddesinde “Türkiye Devleti, Ülkesi ve Milletiyle bölünmez bir bütündür. Dili Türkçe'dir”, 42. maddesinin 6. paragrafında “Türkçe'den başka hiçbir dil eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez”, Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanunun 2. maddesinin (a) fıkrasında, “Eğitim ve Öğretim Kurumlarında Türk vatandaşlarına Türkçe'den başka hiçbir dil ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez”, 4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 20. maddesinde “bu Kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonlarının işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı ...” olamayacağını öngören Anayasa ve kanun

hükümlerine rağmen davalı Sendikanın, Tüzüğü'nün 2. maddesindeki “bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesi” ibaresini tüzüğü'nden çıkarmadığı belirtilerek;

“... Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası'nın 4688 Sayılı Kanununun 37. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesi kamu adına dava ve talep” edilmektedir..

B-DAVALININ YANITININ ÖZETİ:

4688 sayılı Yasanın 37. maddesine dayanarak kapatma istenmesine karşın, tüzel kişiliğın anılan madde de belirtilen nitelikte yasadışı bir faaliyetinin söz konusu olmadığı, Anayasaya aykırılığı iddia edilen tüzüğü'nün ilgili bendinin, var olan düzenlemeler içerisinde yasal bulunduğu, Anayasa'nın 13, 25, 26, 51. maddeleri , 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanununun 4 üncü maddelerine bakıldığında; düşünceyi toplu olarak ifade etme niteliğı taşıyan Sendika Tüzüğü'nün 2/b maddesi gerekçe gösterilerek sendikanın kapatılmak istenmesinin hukuka aykırı olduğu, ayrıca Anayasanın 90. maddesinin son fıkrasının, “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır.” hükmü karşısında, ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ışığında ve AIHM'nin içtihat niteliğini almış kararları birlikte değerlendirildiğinde, sendikanın kapatılmasına ilişkin olarak açılmış davanın reddine karar verilmesi gerektiğı savunulmaktadır.

C-YEREL MAHKEMENİN KARARININ ÖZETİ:

Davanın sendika yöneticilerine karşı açılması “temsilcide yanılma” olarak kabul edilmiş ve davanın kapatılması istenen sendika tüzel kişiliğı ile devam ettirilmesi gerektiğı belirtilerek, davalı Sendikanın tüzüğü'nde bulunan hükümlerin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin toprak bütünlüğüne, Ulus bütünlüğüne, devletin teklifiğine, sınırların değişmezliğine karşı bir tehlike olarak görülmediğı, davalı Sendikanın yukarıda belirtilen ilkelere aykırı davrandığı konusunda dosyada somut bir belge ve veri bulunmadığı, Anayasa'nın 90/son madde hükmüne göre, temel hak ve özgürlüklere ilişkin Milletlerarası Antlaşmalarla yürürlükteki Türkiye Cumhuriyeti Kanunları aynı konularda farklı hükümler içerdiklerinde çıkabilecek uyuşmazlıkların çözümünde Milletlerarası Antlaşma hükümleri yürürlükte olup, uygulanmalarının gerektiğı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10. ve 11. maddelerinin, 4688 sayılı Yasa hükümleri ile karşılaştırıldığında uluslararası sözleşmelerin uygulanacağı sonucuna ulaşıldığı, bir başka anlatımla düşünceyi açıklama özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğü konularında öncelikle sözü edilen 10 ve 11. madde hükümlerinin uygulanmasının gerektiğı, yapılan değerlendirmede sendika tüzüğü'nün 2. maddesinin (b) bendi hükmünün Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine 10 ve 11. maddelerine bir aykırılık görülmediğı, mahkemenin, 4688 sayılı Kanunun, (tüzüğü'nün, yasaya aykırılık oluşturmasına) ilişkin hükmünü değerlendirirken amaca uygun yorum ilkesi ile hareket edildiğini, buna göre;

Yargıtay Kararları

mahkemenin öncelikle yasada belirtilen süreyi kapatılması istenen sendika tüzel kişiliğine vererek, sendikanın verilen sürede işlem yapmasının beklemesi, sendika tüzüğünü belirtilen şekilde değiştirmez ise mahkemenin o zaman işin esasına girip inceleme yapmasının gerektiği, mahkemenin bu hukuki anlayışla davayı irdeleyip çözümlendiği belirtilerek; “Davalı Sendikanın kapatılma istemi yerinde görülmediğinden reddine” karar verilmiştir.

D-TEMYİZ EVRESİ, BOZMA VE DİRENME:

Hüküm, Cumhuriyet Başsavcılığının temyizi üzerine Özel Daire’ce yukarıya aynen alınan gerekçelerle bozulmuş, yerel mahkemece bu bozmaya karşı önceki gerekçeler ve ek olarak; kapatılması istenen sendikanın tüzüğündeki sözcüklerin yasalara aykırı olduğu düşünülse dahi Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 10 ve 11. madde hükümlerine göre sendika, dernek ya da siyasi partilerin kapatılması için “yakın tehlike” ve “şiddet ölçüsü” nün arandığı, kapatılması istenen sendikanın tüzüğündeki ifadenin belirtilen öğeleri içermediği belirtilerek, direnme kararı verilmiştir.

E-MADDİ OLAY:

Davalı Sendika Tüzüğünün 2/b maddesinde yer alan “bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesi” ibaresinin Anayasanın 3, 42/6. ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 20. maddesine aykırılık oluşturulduğu, yapılan bildirim karşın bu ifadenin tüzükten çıkarılmadığı nedeniyle Ankara Valiliğince, 4688 sayılı Kanununun 37. maddesi uyarınca sendikanın kapatılması için Cumhuriyet Başsavcılığına yapılan başvuru sonucunda Cumhuriyet Başsavcılığının, sendikanın anılan ibareyi tüzüğünden çıkarmadığını belirterek, 4688 Sayılı Kanunun 37. maddesi gereğince kapatılmasına karar verilmesini istemesi üzerine yapılan yargılama sonucunda, yukarıda açıklanan gerekçeler ile davanın reddine karar verilmiştir.

F-KONU İLE İLGİLİ YASAL VE ULUSLARARASI DÜZEN- LEMELER:

a)Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın İlgili Maddeleri:

-Madde 3/1:Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.Dili Türkçe’dir.

-Madde 42/son: Türkçe’den başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Eğitim ve öğretim kurumlarında okutulacak yabancı diller ile yabancı dille eğitim ve öğretim yapan okulların tabi olacağı esaslar kanunla düzenlenir. Milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır.

-Madde 42/4: Eğitim ve öğretim hürriyeti, Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmaz.

-Madde 25: Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz.

Yargıtay Kararları

-Madde 26 – Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak yada vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 3/10/2001-4709/9 md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir.

(Üçüncü fıkra mülga: 3/10/2001-4709/9 md.)

Haber ve düşünceleri yayma araçlarının kullanılmasına ilişkin düzenleyici hükümler, bunların yayımını engellemek kaydıyla, düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin sınırlanması sayılmaz.

(Ek: 3/10/2001-4709/9 md.)Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir.

-Madde 51: (Değişik: 3/10/2001-4709/20 md.)

Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâk ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

Aynı zamanda ve aynı işkolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.

İşçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının kapsam, istisna ve sınırları gördükleri hizmetin niteliğine uygun olarak kanunla düzenlenir.

Sendika ve üst kuruluşlarının tüzükleri, yönetim ve işleyişleri, Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz.

-Madde 90/son: Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. (Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.) Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.

-Madde 66/1: Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür.

-Madde 13 – (Değişik: 3/10/2001-4709/2 md.)

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.

-Madde 14 : (Değişik: 3/10/2001-4709/3 md.)

Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve lâik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz.

Anayasa hükümlerinden hiçbiri, Devlete veya kişilere, Anayasayla tanınan temel hak ve hürriyetlerin yok edilmesini veya Anayasada belirtilenden daha geniş şekilde sınırlandırılmasını amaçlayan bir faaliyette bulunmayı mümkün kılacak şekilde yorumlanamaz.

Bu hükümlere aykırı faaliyette bulunanlar hakkında uygulanacak müeyyideler, kanunla düzenlenir.

b) 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi İle Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğretilmesi Hakkında Kanun'un İlgili 2/a-b Maddesi:

a) (Değişik: 30/7/2003-4963/23 md.) Eğitim ve öğretim kurumlarında, Türk vatandaşlarına Türkçeden başka hiçbir dil, ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilmez. Ancak, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi için, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu hükümlerine tâbi olmak üzere özel kurslar açılabilir; bu kurslarda ve diğer dil kurslarında aynı maksatla dil dersleri oluşturulabilir. Bu kurslar ve derslerde, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı öğretim yapılamaz. Bu kursların ve derslerin açılmasına ve denetimine ilişkin esas ve usuller, Millî Eğitim Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

b) İlköğretim, ortaöğretim ve yaygın eğitim kurumlarında, Atatürkçü düşünce, Atatürk ilke ve inkılaplarını konu olarak alan Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Türk Dili ve Edebiyatı, Tarih, Coğrafya, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri ve Türk Kültürüyle ilgili diğer dersler; yabancı dille okutulamaz ve öğretilmez. Öğrencilere, eğitim ve öğretimleri süresince bu derslerle ilgili araştırma görevleri ve ödevler, Türkçeden başka hiçbir dille yaptırılamaz.

c) 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nun İlgili Maddeleri:

Yargıtay Kararları

Madde 20: Bu Kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.

Sendika ve konfederasyonlar kamu makamlarından maddî yardım kabul edemez, siyasî partilerden maddî yardım alamaz ve onlara maddî yardımda bulunamazlar.

Sendika ve konfederasyonlar siyasî partilerin kuruluşu içinde yer alamazlar; siyasî partilerin ad, amblem, rumuz veya işaretlerini kullanamazlar.

Sendika ve konfederasyonlar ticaretle uğraşamazlar.

Madde 3/f: Sendika'yı, "kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve meslekî hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlar" diye tanımlamıştır.

Madde 7/b: Maddesi ise; Sendika ve konfederasyonların tüzüklerinde;

"Sendika veya konfederasyonun amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere sürdürülecek çalışma konuları ile çalışma usulleri"nin gösterilmesini zorunlu kılmıştır.

Madde 37: Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon, merkezlerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahallî mahkeme kararı ile kapatılır.

Yukarıdaki fıkraya aykırı hareket eden sendika şubesi, sendika ve konfederasyonlar hakkında 2908 sayılı Dernekler Kanununun 54 üncü maddesi uyarınca işlem yapılır.

Madde 6: Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın serbestçe kurulurlar.

Sendika kurucusu olabilmek için en az iki yıldan beri kamu görevlisi olarak çalışmak yeterlidir.

Sendikanın kurucuları; sendika tüzüğü, kurucuların nüfus cüzdanı örnekleri, ikametgâh belgeleri, kamu görevlisi olduklarını gösterir belgeler ile sendikayı ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin kimliklerini kuruluş dilekçelerinin ekinde sendika merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

Konfederasyon kurucuları, konfederasyon tüzüğü ile sendikaların konfederasyon kurulmasına ilişkin kurucular kurulu kararını ve ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin kimliklerini konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine alındı belgesi karşılığında vermek zorundadırlar. Konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecekler, üyesi oldukları sendikaların zorunlu organlarına seçilmemişlerse, sendika kurucuları için istenilen diğer belgeleri de eklemekle yükümlüdürler.

Yukarıda anılan belge ve tüzüklerin ilgili valiliğe verilmesi ile sendika veya konfederasyon tüzel kişilik kazanır.

Yargıtay Kararları

Valilik, tüzük ve belgelerin birer örneğini, beş çalışma günü içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığına gönderir.

Tüzüğün veya bu Maddede sayılan belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde, ilgili valilik eksikliklerin bir ay içinde tamamlanmasını ister. Tamamlanmadığı takdirde sendika veya konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için iş mahkemesine başvurur.

Mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için altmış günü aşmayan bir süre verir. Verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hale getirilmemişse, mahkeme sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, sendika ve konfederasyonlar için birer bilgi kaydı tutar.

d)3694 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un İlgili Maddesi:

Madde 4/1: (Değişik: 15/05/2002 – 4756/2) Radyo, televizyon ve veri yayınları, hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelerine, temel hak ve özgürlüklere, millî güvenliğe ve genel ahlâka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır. Yayınların Türkçe yapılması esastır. Ancak, evrensel kültür ve bilim eserlerinin oluşmasına katkısı olan yabancı dillerin öğretilmesi veya bu dillerde müzik veya haber iletilmesi amacıyla da yayın yapılabilir. (Ek:03/08/2002-4771/8 Mülga) (Ek15/07/2003 -4928/14)Ayrıca kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar , Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

e)Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin İlgili Maddeleri:

Madde 10: 1. Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. Bu madde, devletlerin radyo, televizyon ve sinema işletmelerini bir izin rejimine bağlı tutmalarına engel değildir.

2. Kullanılması görev ve sorumluluk yükleyen bu özgürlükler, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için yasayla öngörülen bazı biçim koşullarına, sınırlamalara ve yaptırımlara bağlanabilir.

Madde 11: 1. Herkes asayışı bozmayan toplantılar yapmak, demek kurmak, ayrıca çıkarlarını korumak için başkalarıyla birlikte sendikalar kurmak ve sendikalara katılmak haklarına sahiptir.

2. Bu hakların kullanılması, demokratik bir toplumda, zorunlu tedbirler niteliğinde olarak, ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amaçlarıyla ve ancak yasayla sınırlanabilir. Bu madde, bu hakların kullanılmasında silahlı kuvvetler, kolluk mensupları veya devletin idare mekanizmasında görevli olanlar hakkında meşru sınırlamalar konmasına engel değildir.

G-UYUŞMAZLIK:

Davalı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Tüzüğü'nün "Sendikanın Amaçları" başlıklı 2.maddesinin (b) bendinde; "Toplumun bütün bireylerinin temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda demokratik, laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini, bireylerin anadillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur" denilmiştir ve davalı sendika yukarıda gerekçede yer verildiği üzere yapılan uyarılara karşın, Tüzüğü'nde yer alan bu ifadenin Anayasa ve yasalara bir aykırılık teşkil etmediğini, uluslararası sözleşmelerin konuya ilişkin değerlendirmelerine uygun olduğunu, bu nedenle tüzüklerinde değişiklik yapmayacaklarını bildirmiştir.

Görüldüğü üzere yerel mahkeme ile Özel Daire arasındaki uyuşmazlık, sendika tüzüğü'nün (sendikaların amaçları) bölümünde yer alan, "...bireylerin anadillerinde öğrenim görmesini savunur" ibaresinin kanuna, Cumhuriyetin temel niteliği ve demokratik esaslar unsuruna aykırılık oluşturup oluşturmadığı noktalarında toplanmaktadır.

H-GEREKÇE:

a) Anayasa Açısından İrdeleme:

Türkiye Cumhuriyeti, tek yapılı yani uniter bir devlettir. Bu husus Anayasa'nın 3.maddesinde açıkça "Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür" denilmek suretiyle ifadesini bulmuş ve bu niteliğin doğal bir sonucu olarakta maddede dilinin Türkçe olduğuna yer verilmiştir. Yine bu niteliğin bir başka sonucu olarak 42.maddenin son fıkrasında, Türk vatandaşlarına eğitim ve öğretim kurumlarında Türkçe'den başka hiçbir dilin anadil olarak okutulamayacağı ve öğretilmeyeceği bir Anayasa kuralı olarak öngörülmüştür.

Bir başka deyişle milletin bütünlüğü, kamusal yaşamda milletin tekliği demektir ve bu nedenle kamusal yaşamda ulusal kültür geçerlidir ve hukukun koruması altındadır. Özel yaşamda ise herkes ait olduğunu hissettiği kültürü yaşayabilir (Bülent Tanör-Necmi Yüzbaşıoğlu, 1982 Anayasasına göre Türk Anayasa Hukuku, Yapı Kredi Yayınları, İst.2001, sh:106).

Yargıtay Kararları

Devletin teklifi, üniter oluşu Anayasa'nın 4. maddesine göre değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif dahi edilemez.

Anayasa'nın 66. maddesinde ise "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" denilmiştir.

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü kuralı sadece kanun koyucuyu değil, bütün kurumları ve vatandaşları da bağlayan, onlar açısından da sonuç doğuran bir ilkedir.

42. maddenin 4. fıkrası ise, açıkça "Eğitim ve öğretim hürriyetinin Anayasaya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağını" öngörmektedir.

Bütün bunlardan çıkan kesin sonuç, Türkiye Cumhuriyetinde öğrenimin Türkçe ile yapılacağı hususudur.

Ana dil en yalın tanımıyla, bireylerin yakın çevreleriyle ilk etkileşimini sağladığı dili ifade eder.

Kişi ana dilini çevresinde öğrenir ve Türkçe'nin kullanımının zorunlu olduğu alanlar dışında bu dili istediği gibi kullanır.

Nitekim toplumda kullanılan farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi bu dil ve lehçelerde yayın yapılabilmesi demokratik bir hak olarak kabul edilmiş ve bu amaç yapılan yasal düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Bu düşüncenin sonucu ve somutlaştırılması olarakta, 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitim ve Öğrenimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun ile Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine olanak sağlanmış, esasları düzenlenmiş, bu yöndeki hak ve özgürlüklerin uygulanmasına yer verilmiştir.

Buna paralel bir düzenleme olarak 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayınları Hakkında Kanun ile de Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılabilmesi olanaklı hale getirilmiştir.

Ancak, ana dilde öğrenim ise çok farklı bir kavramdır ve ilk öğretimden itibaren tüm eğitim ve öğretimin devletin resmi dili dışında, farklı dillerde de eğitim ve öğretimde kullanılmasını gerektirir. Bir başka deyişle ana dilde öğrenim haklarının hayata geçmesi, bir devlette sayısı belirsiz ana dilin kamusal alana taşınması demektir.

Bu da üniter bir devlet olan, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütün olan, dili Türkçe olan Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası ile bağdaşmaz. Anayasamız gereği Türkiye Cumhuriyetinde "Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez".

Çünkü farklı dil ve lehçeleri sadece bir kültür ögesi görmek yerine, bu öğelerin "farklı ana diller" adı altında eğitim ve öğretim alanına sokmayı amaçlamak, yukarıda da belirtildiği gibi Anayasaya aykırılık oluşturması yanında,

toplumsal çelişkileri, eğitim, öğretim, bilimsel ve kamusal alanda da artırmaya neden olacaktır.

Türkçe eğitim almak, ülkenin kamusal alanlarına, aldığı bu eğitim ve öğretim doğrultusunda katılacak yurttaşlar için bir hak, Türk dilinde eğitim ve öğretim yaptırmakta, yurttaşlarını hiçbir ayırım gözetmeksizin yurttaşlık statüsüyle kendisine bağlamış Türkiye Cumhuriyetinin, yurttaşlarına sunduğu bir hizmet, bir görevdir. Ana dilde öğrenimin hayata geçmesi demek, bir devlette sayısı belirsiz ana dilin kamusal alanda boy göstererek bireyler aracılığıyla kamusal alana taşınması demek olacaktır ki, bu da yukarıda da belirtildiği üzere ulusal bütünlüğünü, ülkesi ve milletiyle bölünmezliğe ve diline bağlayan Cumhuriyetin üniter yapısı ile bağdaşmaz.

Bu durumda davalı sendikanın, bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini savunması açıkça Anayasaya aykırıdır.

b) Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu Açısından İrdeleme:

Anayasanın yukarıya da aynen alınan 51.maddesi, Sendika kurma hakkını düzenlemiş ve bu hakkın hangi nedenlerle sınırlanabildiğini de göstermiştir.

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikalar Kanunu'nun: 3/f maddesi Sendikayı, "kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır" şeklinde tanımlanmıştır.

Görüldüğü üzere bu Kanun ile kamu görevlilerinin ortak ekonomik, sosyal ve mesleki hak ve çıkarlarının korunması ve geliştirilmesi amaçlanmıştır ve uluslararası sözleşmelerde de anlamını bulan örgütlenme özgürlüğünün somut bir göstergesidir, şeklindedir. Ancak bu örgütlenme özgürlüğü, hiçbir zaman fertlerin Anayasada ifadesini bulan Cumhuriyetin temel niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı faaliyette bulunmalarına olanak vermez.

Üzerinde durulması gereken husus bu amaca ulaşmada kullanılan yöntem ve araçların amaçları gerçekleştirmekte gerekli ve yeterli bulunup bulunmadığı, demokratik esaslar karşısında ölçülü bir yaklaşımın benimsenip benimsenmediğidir. Bu yön sadece anılan tüzel kişilik için değil, tüm toplumsal kesitler için de siyasal, ekonomik ve en önemlisi toplumsal uzlaşısı ve ortak gelecek için benzeri anlamları ifade etmelidir.

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nun kuruluş işlemlerini düzenleyen 6.maddesi uyarınca sendika tüzüğüne içerdiği bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi halinde, ilgili valilik eksikliklerin tamamlanmasını istemekte, tamamlanmadığı takdirde ise, mahkemece, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için bir süre verilmekte, verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hale getirilmemişse, sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verilmektedir.

Madde hükmü ile, sendika tüzüğüne, kamu çalışanlarının sosyal, ekonomik ve kültürel menfaatlerini sağlamaya uygun nitelikteki unsurlardan

oluşması amaçlanmaktadır. Bir ölçüde, sendika hakkının kapsamı belirlenmekte, sendika hakkı adı altında sınırsız bir örgütlenme hakkının ve yararlanmanın söz konusu olamayacağı ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Davalı Sendikanın Tüzüğü'nün 2/b maddesindeki "bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini....savunur" şeklinde belirtilen amacını; düşüncenin ifade edilmesinden başka bir şey değildir, şeklinde savunulmasını, geçerli kabul etmek mümkün değildir. Çünkü dernek, vakıf, sendika, siyasi parti vb. kurumların örgütlenmelerine ilişkin esasları, özel olarak bu konuları düzenleyen Anayasal ve yasal hükümlerin dışına çıkarıp, genel bir düşünce ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında ele almak, bu kuruluşların tâbi tutulduğu özel yasaların varlık sebebini ve amacını ortadan kaldırmak veya görmezden gelmek olur ki, bu da genel hukuk mantığına aykırıdır. Hukuk mantığı ve ilgili yasalarla kurulması ve korunması amaçlanan hukuk düzeni, böyle bir yorumu kabule olanak vermez.

4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'nun 7/b maddesinde, sendikaların tüzüklerinde amaçlarının yer alacağı,

20.maddesinde ise sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişlerinin Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamayacağı,

Kurala bağlanmıştır.

Davalı Sendika, tüzüğü'nün "Sendika amaçları" başlıklı 2.maddesinin (b) bendinde:

"Toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda demokratik, laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini, **bireylerin anadillerinde öğrenim görmesini** ve kültürlerini geliştirmesini savunur."

Amacına yer vermiştir.

Bu amacı, yukarıda belirtilen, Anayasanın 51, 4688 sayılı Kanununun 3/ı, 7/b ve 20.maddeleri ile bağdaştırmak mümkün değildir.Çünkü bir sendika, Anayasanın kamu görevlileri sendikası için öngörüp çizdiği sınırlar çerçevesinde faaliyette bulunmak zorundadır ve faaliyette bulunurken de, Anayasanın öngördüğü ve buna dayalı olarak çıkartılan Kanunun da belirlediği ilkelere kesinlikle uyması gerekir.

Davalı sendikanın bireylerin anadilde öğrenim görmesini amaçlaması, bu bakımdan da Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu'na ve Anayasaya aykırıdır.

c) Anayasanın 90/son Maddesi ile İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 10 ve 11. Maddeleri Açısından İrdeleme:

Kapatma davasının konusu olan tüzük kuralını ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde değerlendirmeden önce Anayasanın 90/son maddesi ile oluşan durum üzerinde durmak, bu düzenlemenin anlamını ortaya koymak gerekir.

Son fıkraya eklenen cümlede aynen;

"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi

nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.”

Denmektedir.

Bu düzenleme, ulusal hukuk ile uluslararası sözleşmeler arasında oluşabilecek çatışma sorununa çözüm getirmeyi amaçlamıştır.

90. madde uyarınca uluslararası andlaşmaların anayasaya aykırılığı iddia edilemeyeceği için bu andlaşmaların Anayasa ile birlikte yorumlanması gerekecektir.

Anayasanın 25.maddesi ile düşünce ve kanaat hürriyeti , 26.maddesi ile düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti, 51.maddesi ile sendika kurma hakkı düzenlenmiştir. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin ifade özgürlüğünü düzenleyen 10., örgütlenme özgürlüğünü düzenleyen 11.maddeleri, Kamu Hizmetinde Örgütlenme Hakkının Korunması ve İstihdam Koşullarının Belirlenmesi Yöntemlerine İlişkin Sözleşme, Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşme, Örgütlenme ve Toplu Pazarlık Hakkına İlişkin Sözleşmeler de dikkate alındığında, bu sözleşmeler ve diğer mevzuat iç hukukumuzda bütünleşmiş belgeler niteliği ile yargı yerlerini de bağlayan onaylanmış uluslararası sözleşme niteliğindedir.

Belirtilen metinlerde, ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin önündeki yasal ya da yönetsel engeller açılmaya, kapsamı genişletilmeye çalışırken, bir kısım sınırlamalara da yer verildiği görülmektedir.

Davalı Sendika tüzüğünde yer alan ibarenin, ifade ve örgütlenme özgürlüğü kapsamında hukuksal koruma bulup bulamayacağı sorununa gelince:

Anayasanın 26.maddesi ile, “Bu hürriyetlerin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi...” amaçlarıyla “düşünceyi açıklama ve yayma” özgürlüğünün sınırlanabileceği, Anayasanın 51. maddesi ile sendika kurma hakkının, “...ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebebiyle ve kanunla ...” sınırlanabileceği, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 10.maddesinde ifade özgürlüğünün “...ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, asayişsizliğin veya suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının ün ve haklarının korunması, gizli kalması gereken haberlerin yayılmasına engel olunması veya yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması için kanunla öngörülen bazı formalitelere, şartlara, sınırlamalara ve yaptırımlara...” bağlanabileceği, benzeri nedenler ile Sözleşmenin 11. maddesinde tanımını bulan örgütlenme ve toplantı özgürlüğüne engeller

konulabileceği, Sendika Özgürlüğüne ve Örgütlenme Hakkının Korunmasına İlişkin Sözleşmenin 8.maddesinde belirtildiği üzere, “Çalışanlar ve işverenlerle bunlara ait örgütler bu sözleşme ile kendilerine tanınmış olan hakları kullanmada, diğer kişiler veya örgütlenmiş topluluklar gibi, yasalara uymak zorunda...” olduklarına dikkat çekilmektedir. Ulusal hukuka bakıldığında sınırlamalara ilişkin düzenlemenin Sözleşmenin 10 ve 11. maddelerinin göz önüne alınarak yapıldığı görülmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 10 ve 11. maddeleri, görüldüğü üzere güvenceye alınan haklar yanında sınırlama nedenlerine de yer vermiştir. Belirtilen sınırlama nedenleri yanında diğer önemli bir yön, sınırlamanın “yasa ile” getirilmiş olması ve özellikle de “demokratik toplumlarda zorunlu önlemler” niteliği taşımasıdır. Bu koşul, sınırlamaların istisna oluşuyla yakından ilgilidir. Sendika hakkına getirilen yasak ve sınırlamaların iç hukuk düzenlemeleriyle temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası andlaşmalara uygun bulunup bulunmadığı, iç hukuk düzenlemelerinin bu andlaşmalarla uyumlu olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin, daha önce belirtilen tek yapılı (üniter) devlet anlayışına uygun olarak Anayasanın 3 ve 42.maddelerinde ifadesini bulan, ülke sınırları içerisinde eğitim ve öğretim alanında anadil birliğinin sürdürülmesi yönündeki ulusal istencini işlevsiz kılmaya yönelik bir sendikal amacın, üyelerinin çalışma hayatına yönelik olumlu bir katkıyı ifade edemeyeceği ve yürürlükte bulunan Anayasal ve yasal sisteme aykırı olduğu belirgindir.

Bu nedenle tüzükte yer verilen Anayasa ve ilgili yasaya uyarlılık göstermeyen amaç bendinde belirtilen değişikliğin yapılmasının, ifade ve örgütlenme özgürlüğü alanında demokratik bir eksiklik yaratmayacağı açıktır. Bu açıdan sendika hakkı bu sınırlı nedenle kısıtlanabilir ve sınırlamanın demokratik toplum düzeni için zorunlu bir önlem niteliği taşıdığı kabulü gerekir. Bu bakımdan davalı Sendikanın anadilde öğrenim savunmasının Anayasa'nın 90/son maddesi ile İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesinin 10 ve 11. maddesine dayandırılması da olanaksızdır.

İrdelemelerden Ulaşılan Sonuç:

Anayasamızın 51.maddesi ile 4688 sayılı Kanunun 20 ve 37. maddeleri davalı Sendikaya yapılan müdahalelerin yasal dayanaklarıdır. Bu yasaların koruduğu alan ise Cumhuriyetin temel niteliklerine ilişkin Anayasanın 3 ve 42/son cümlesindeki kurallardır.

Eş söyleyişle; ana dilde öğrenim görmeyi savunmak Anayasanın 3 ve 42/6.maddeleri ile belirtilen hükümlere aykırı bulunduğu, taraf olduğumuz uluslararası temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşmelerle uyumlu iç hukuk düzenlemeleri ve kurallarıyla çatıştığı, demokratik bir toplumda, (üniter devlet yapısını bozmayı amaçlamanın yaptırımının) zorunlu önlemler niteliğinde bulunduğu gözetildiğinde, yukarıda belirtilen nedenler ve Hukuk Genel

Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

SONUÇ: Davacının temyiz itirazlarının kabulü ile, direnme kararının yukarıda açıklanan ve Özel Daire bozma kararında gösterilen nedenlerden dolayı H.U.M.K.nun 429.maddesi gereğince **BOZULMASINA**, 25.5.2005 gününde bozmada oybirliği, sebebinde oyçokluğuyla karar verildi.

KARŞI OY YAZISI

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca davalı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası Genel Merkez Yönetim Kurulu Üyeleri hasım gösterilmek suretiyle açılan davada; adı geçen Sendika Tüzüğü'nün 2. maddesinin (b) bendinde yer alan “toplumun bütün bireylerinin, temel insan hakları ve özgürlükleri doğrultusunda demokratik, laik, bilimsel ve parasız eğitim görmesini, bireylerin ana dillerinde öğrenim görmesini ve kültürlerini geliştirmesini savunur” ifadelerindeki (**kendi ana dilinde**) ibaresinin Anayasanın 3. ve 42. maddelerince uygun düşmediği, sendikaya yapılan uyarıya rağmen, anılan maddede değişiklik yapılmadığı, böylece 4688 Sayılı Kanunun 37. maddesine aykırı davranıldığı ileri sürülerek sendikanın kapatılmasının istendiği, mahkemece yapılan yargılama sonunda ise istek yerinde görülmeyerek davanın reddedildiği anlaşılmaktadır.

Kararın temyizi üzerine Yüksek 9. Hukuk Dairesinin 3.11.2004 günlü kararında; 4688 Sayılı Kamu Sendikaları Kanununun 37. maddesinin “Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve Demokratik esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon, merkezinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahalli mahkeme kararı ile kapatılır” hükmüne atıfta bulunularak, aynen;

“Mahkemece 4688 Sayılı Kanunun 6. maddesi uyarınca tüzüğünde değişiklik yapması için 13.7.2004 tarihli duruşmada davalı sendikaya 60 günlük süre vermiştir. Esasen mahkeme davalı sendikanın tüzüğünde kanuna aykırılık bulunup bulunmadığını açılan dava üzerine **hemen değerlendirip**, buna göre süre verilip verilmeyeceğini kararlaştırmak zorundadır. Tüzüğü değerlendiren mahkeme yasalara aykırı olduğunu tespit ederek ilgili sendikaya düzeltme yapması yönünde süre vermiş olup, tüzüğün kanunlara uygun hale getirilmemesinin yaptırımını sendikanın kapatılması olduğu halde sendika vekilinin tüzükte değişiklik yapılmayacağı yolundaki beyanına rağmen davanın reddine karar verilmiştir.

Mahkemenin gerekçeli kararında; “... verilen sürede tüzük düzeltilmez ise işin esasına girilmesi; düzeltilme halinde ise verilen mehile ve ihtara uyulduğu için karar verilmesine yer olmadığı...” şeklinde hüküm kurulması gerektiği ifade edilmiştir. Mahkeme verdiği ihtarla tüzükteki düzenlemenin yasaya aykırılığını baştan itibaren kabul etmiş ve kendisini bağlamıştır. Gerçekten 4688 Sayılı Yasanın 6. maddesi hakime taktir hakkı da vermemektedir. Mahkeme yapacağı incelemede **kanuna aykırılık olup olmadığını belirleyip**, tarafları da dinleyip

Yargıtay Kararları

düzenleme yapılması yönünde karar verdiğine göre, düzeltme yapılmaması üzerine yeniden esas girip inceleme yapamaz. Anılan yasa hükmü emredici niteliktedir. Mahkeme bu durumda sadece sendikanın kapatılmasına karar verebilir.”

Düşüncelerine yer verilmiş, sonuç olarak da sendika tüzüğündeki sözcüklerin Anayasanın 3, 42/6 ve 4688 Sayılı Yasanın 20. maddesine aykırı olduğu gerekçesi ile yine aynı yasanın 37. maddesi uyarınca sendikanın kapatılmasına karar verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Yüksek Dairenin hükmüne dayanak yaptığı yasal düzenlemeler irdelendiğinde;

4688 Sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanununun 6. maddesinin “**Kuruluş İşlemleri**” başlığı altında;

Sendika ve konfederasyonlar önceden izin almaksızın serbetçe kurulurlar.

Sendika kurucusu olabilmek için en az iki yıldan beri kamu görevlisi olarak çalışmak yeterlidir.

Sendikanın kurucuları; sendika tüzüğü, kurucuların nüfus cüzdanı örnekleri, ikametgah belgeleri, kamu görevlisi olduklarını gösterir belgeler ile sendikayı ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin kimliklerini kuruluş dilekçelerinin ekinde sendika merkezinin bulunacağı ilin valiliğine vermek zorundadırlar.

Konfederasyon kurucuları, konfederasyon tüzüğü ile sendikaların konfederasyon kurulmasına ilişkin kurucular kurulu kararını ve ilk genel kurula kadar sevk ve idare edeceklerin kimliklerini konfederasyon merkezinin bulunacağı ilin valiliğine alındı belgesi karşılığında vermek zorundadırlar. Konfederasyonu ilk genel kurula kadar sevk ve idare edecekler, üyesi oldukları sendikaların zorunlu organlarına seçilmemişlerse, sendika kurucuları için istenilen diğer belgeleri de eklemekle yükümlüdürler.

Yukarıda anılan belge ve tüzüklerin ilgili valiliğe verilmesi ile sendika veya konfederasyon tüzel kişilik kazanır.

Valilik, tüzük ve belgelerin birer örneğini, beş çalışma günü içinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Devlet Personel Başkanlığına gönderir.

Tüzüğün veya bu madde sayılan belgelerin içerdikleri bilgilerin kanuna aykırılığının tespit edilmesi ya da bu Kanunda öngörülen kuruluş koşullarının gerçekleşmediğinin anlaşılması halinde, ilgili valilik eksikliklerin bir ay içinde tamamlanmasını ister. Tamamlanmadığı takdirde sendika veya konfederasyonun faaliyetinin durdurulması için iş mahkemesine başvurur.

Mahkeme, kanuna aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi için altmış günü aşmayan bir süre verir. Verilen süre sonunda tüzük ve belgeler kanuna uygun hale getirilmemişse, mahkeme sendika veya konfederasyonun kapatılmasına karar verir.

Şeklinde düzenlendiği görülmektedir.

Anılan yasa maddesinin Sendika ve Konfederasyonların kuruluş aşaması ile ilgili hükümler içerdiği açıktır. Maddenin 6 ve 7. fıkralarında da, eksik olup sağlanması ve ilgili makamlara verilmesi gerekli bilgi ve belgelerin yasaya aykırılığının saptanması veya eksikliklerin giderilmemesi halinde, kurulan sendika ve konfederasyonun ne şekilde kapatılacağına hükme bağlandığı görülmektedir.

Aynı Yasanın “Kapatma” başlıklı 37. maddesinde ise;

“Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve Demokratik esaslara aykırı faaliyetlerde bulunan sendika ve konfederasyon, merkezlerinin bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısının istemi üzerine iş davalarına bakmakla görevli mahalli mahkeme kararı ile kapatılır” hükmüne yer vermiştir.

Bu düzenlemenin; **“Bu kanuna göre kurulan sendika ve konfederasyonların yönetim ve işleyişleri Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerine ve demokratik esaslara aykırı olamaz.”** Hükmünü içeren aynı yasanın 20. maddesi ile bağlantılı bulunduğu “yönetim, işleyiş ve faaliyet” bakımından aykırılıkların yaptırım maddesi olduğu kuşkusuzdur.

Şu hale göre, bir Sendika yada Konfederasyonun kapatılmasının 4688 Sayılı Yasanın 6 veya 37. maddelerinden birinin düzenlediği hükümlere aykırılığın saptanması ile olanaklı hale gelebileceği düşünülmelidir.

Oysa Yüksek Daire, yukarıda değinilen bozma ilamında; 4688 Sayılı Yasanın kuruluşu ilişkin 6. maddesindeki düzenlemeye aykırılığı gerekçe yapıp, aynı yasanın 37. maddesine dayalı hüküm oluşturmuştur. Bu suretle kuruluşu 8-10 yıl öncesine dayanan ve onbinlerce üyesi bulunan bir sendikanın, çelişik hükümleri içeren gerekçeyle faaliyetine son verilmesi, uygun görülemez.

Yüksek Daireyi ve onun görüşünü benimseyen Yüksek Hukuk Genel Kurulunu, davalı sendikanın kapatılması kararına götüren sürecin başlangıcı incelendiğinde, davalı sendikanın; “Sendikanın Amaçları” başlıklı 2 nci maddesinin (b) bendinde yer alan “Toplumun bütün bireylerinin demokratik, laik, bilimsel ve parasız bir eğitimden kendi ana dilinde; eşitlik içinde ve özgürce yararlanmasını savunur.” düzenlemesindeki **“kendi ana dilinde”** ifadelerinin madde metninden çıkarılması ve buna ilişkin tüzük değişikliği için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Ankara Valiliğince uyarıldığı, bu uyarıların 4688 Sayılı Yasanın 6. maddesi gözetilerek yapıldığı, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan davada da Ankara 2. İş Mahkemesinin, aynı yasal düzenlemedeki usulü dikkate almak suretiyle işi incelemeye başladığı ve sonuçlandırdığı, keza Yüksek 9. Hukuk Dairesinin de davaya anılan madde çerçevesinde yaklaştığı tartışılmayacak kadar açıktır.

Öyle ise eldeki davanın bu çerçevede irdelenmesi gereklidir.

Yargıtay Kararları

4688 Sayılı Yasanın yukarıda metnine yer verilen 6. maddesinin konuyla ilgili 6 ve 7. fıkralarına birlikte bakıldığında; Sendika tüzüğünün kanuna aykırılığının saptanması halinde, ilgili Valilikçe bir aylık süre verilerek bunun giderilmesinin isteneceği, aksi halde mahkemeye başvurulacağı, mahkemece, yasaya aykırılığın veya eksikliğin giderilmesi bakımından sendikaya altmış günü aşmayan süre verileceği, süre sonunda yasaya uygunluk sağlanmadığı takdirde Sendika veya Konfederasyonun kapatılmasına karar verileceğinin öngörüldüğü görülmektedir.

Böyle bir işleyişte, mahkemenin önüne gelen işte öncelikle, düzeltilmesi istenilen tüzük hükmünün yasaya aykırılığını belirleyip ilgili sendikaya bu doğrultuda süre vermesi asıdır. Nitekim Yüksek Daire kararında da bu hususa işaret etmiştir. Nevar ki, “mahkemenin bu gerekliliğe uymaksızın ve yasaya aykırılık yönünde bir değerlendirme yapmaksızın yargılamanın ilk oturumunda davalı Sendikaya tebliğ edilmek üzere tüzüğün ilgili maddesinin **düzeltilmesi veya düzeltilmemesi** konusunda 60 günlük süre verilmesine” biçiminde yasa düzenlemesine aykırı karar oluşturduğu, bunu takibeden oturumda da hükümde yazılan gerekçelerle davanın reddine karar verdiği anlaşılmaktadır.

Bu şekilde işleyen yargılama sürecinin davanın dayanağını teşkil eden 4688 Sayılı Yasanın 6.ncı maddesine uygun düştüğü söylenemez. Diğer taraftan mahkeme, kararında dava konusu edilen tüzük hükmünün yasaya aykırı olmadığı sonuç ve kanaatine varmıştır. Öyle ise davalı sendikaya tüzük değişikliğinin gerekliliğine dair yasa ile öngörülen uyarının yapıldığı kabul edilemez.

Bu durumda Yüksek Dairenin, benimsediği tüzük hükmünün yasaya aykırılığı düşüncesi doğrultusunda, 4688 Sayılı Yasanın 6. maddesi hükmünün yerel mahkemece yerine getirilmesi için kararı bozması gerekirken, davalı sendikanın kapatılması gerektiğinden söz ederek kararı bozmasının doğru olmadığı düşüncesiyle, bu düşünceyi paylaşan Yüksek Genel Kurulu kararına katılmıyoruz.